A CREMALLENGÜES

JOAN-LLUÍS LLUÍS jlluis@presencia.cat

Una escriptura veloç com la llengua d'un orador

Marcus Tullius Tiro –o, més simplement, Tiró– va néixer esclau però va morir lliure i també, diuen, centenari. Si més no, va viure bastant més anys que el seu amo, el gran Ciceró –de fet, aquest va deure a l'odi de Marc Antoni una mort prematura a cops de glavi venjatiu. Tiró apareix a la magnífica sèrie televisiva *Roma*, com a escrivent visceralment fidel a Ciceró, i que aquest allibera de l'esclavitud per testament. En realitat, sembla que Tiró va passar d'esclau a llibert durant els anys de més poder de Ciceró, a mitjans del segle I abans de Crist, i que els unia una veritable amistat. En qualsevol cas, la feina principal de Tiró era d'apuntar tot el que deia Ciceró, el qual, com a paradigma de l'eloqüència, solia parlar sovint i llargament. I així, doncs, es considera que Tiró va ser l'inventor de la taquigrafia –*escriptura ràpida*–, també anomenada estenografia –*escriptura estreta*–, ja que sols una extrema simplificació de l'escriptura li permetia de seguir el doll verbal de Ciceró. De fet, els grecs antics –en particular, Xenofont– ja havien concebut maneres d'escurçar l'escriptura, però sembla que Tiró va inventar un veritable corpus d'abreviatures, per la qual cosa aquest sistema de transcripció és conegut amb el nom de *notae tironianae*. Les quals notes, compostes d'uns quatre mil signes, substituïen, segons els casos, lletres, mots o frases fetes. Aquest sistema va ser utilitzat fins ben entrada l'Edat Mitjana, però la inflació progressiva del nombre de signes utilitzats –fins a tretze mil– va acabar per alentir la mecànica de la transcripció i, doncs, a posar-la en contradicció amb la seva raó de ser.

Tot i això, l'afany d'abreviació no va morir mai, i va conèixer una nova embranzida a l'edat moderna, després que, el 1588, l'anglès Timothy Bright publiqués *Characterie*, subtitulat *An Arte of Shorte, Swifte and Secrete Writing by Character*. A partir d'aquesta publicació, van multiplicar-se els mètodes arreu d'Europa, cadascun adaptat a llengües diferents i amb graus d'enginy o, en certs casos, de poca-soltada, bastant diversos. Alguns mètodes es van convertir en veritables *best-sellers* i alguns autors van ser considerats al seu país com a personalitats insignes i benefactores, com per exemple l'alemany Heinrich Roller, a la làpida mortuòria del qual consta el seu nom escrit amb el seu sistema de taquigrafia. A mitjans de segle XX, l'empordanès Delfí Dalmau no va tenir tanta sort amb cap dels seus dos mètodes, el primer adaptat al català i el segon, potser massa idealista, pensat per ser plenament internacional.

PEP DUIXANS

De mica en mica, els progressos en la tècnica de gravació de la veu han arraconat la taquigrafia al museu de les eines obsoletes. Se'n pot veure, però, una versió mecanogràfica en un munt de films nord-americans, amb aquelles fascinants petites màquines d'escriure que serveixen, als tribunals, a transcriure els debats i els interrogatoris. Aquests ginys, anomenats màquines d'estenotípia, solen ser bastant enigmàtics, ja que disposen d'un nombre baixíssim de tecles. De fet, aquesta màquina s'utilitza per picar de manera fonètica i amb moltes abreviatures, a tal punt que els processos de relectura i de transcripció en llengua normal poden ser bastant fatigosos. Ara bé, es diu que un estenotipista entrenat i degudament addicte a la cafeïna pot aconseguir picar fins a trescents mots per minut... Bastant més del que devia poder fer Tiró amb el seu estilet i la seva flairosa tauleta de cera.

FILÒSOF DE BUTXACA ANDREU MAS

amas@presencia.cat

«Un bon criteri per mesurar el geni: observeu si progressa o només dóna voltes sobre si mateix.» Samuel T. Coleridge

Els mitjans diuen que al Partit Popular català estan eufòrics perquè han aconseguit col·locar Armand Querol com a president de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. Es veu que Querol és un admirador d'Aznar, de qui ha dit que el considera el millor líder de la política espanyola en democràcia. Sempre és dolent posar algú sense gaire criteri a controlar la feina periodística...